

Υπόθεση C-326/19

Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου

Ημερομηνία καταθέσεως:

23 Απριλίου 2019

Αιτούν δικαστήριο:

Tribunale Amministrativo Regionale per il Lazio (Ιταλία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

28 Νοεμβρίου 2018

Προσφεύγων:

EB

Καθών:

Presidenza del Consiglio dei Ministri

Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca - MIUR

Università degli Studi Roma Tre

Αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης

Προσφυγή με αίτημα την ακύρωση της ανακοινώσεως της 21ης Νοεμβρίου 2017, σχετικά με «Απάντηση στην αίτηση για παράταση της συμβάσεως εργασίας ορισμένου χρόνου ερευνητή τύπου A, κατά το άρθρο 20, παράγραφος 8, του νομοθετικού διατάγματος 75/2017» και της εγκυκλίου 3/2017 που εκδόθηκε από τον Ministro per la semplificazione e la pubblica amministrazione (υπουργό για την απλούστευση και τη δημόσια διοίκηση, Ιταλία), καθώς και την αναγνώριση του δικαιώματος του προσφεύγοντος να προσληφθεί ως ερευνητής με σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου ή να υποβληθεί στην αξιολόγηση που προβλέπεται στο άρθρο 24, παράγραφος 5, του νόμου 240/2010, με σκοπό τη μόνιμη πρόσληψή του ως επίκουρου καθηγητή.

Το πραγματικό και νομικό πλαίσιο της απόφασης περί παραπομπής

Συμβατότητα του άρθρου 29, παράγραφος 2, στοιχείο d, και παράγραφος 4, του νομοθετικού διατάγματος 81 της 15ης Ιουνίου 2015, του άρθρου 36, παράγραφοι 2 και 5, του νομοθετικού διατάγματος 165 της 30ής Μαρτίου 2001, και του άρθρου 24, παράγραφοι 1 και 3, του νόμου 240 της 30ής Δεκεμβρίου 2010, με τη ρήτρα 5 της συμφωνίας πλαισίου για την εργασία ορισμένου χρόνου, που προσαρτάται στην οδηγία 1999/70/EK.

Προδικαστικά ερωτήματα

1) Μολονότι δεν υφίσταται γενική υποχρέωση των κρατών μελών να προβλέψουν τη μετατροπή των συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου σε συμβάσεις αορίστου χρόνου, αντιτίθεται η φέρουσα τον τίτλο «Μέτρα για την αποφυγή κατάχρησης» ρήτρα 5 της συμφωνίας πλαισίου που προσαρτάται στην οδηγία 1999/70/EK της 28ης Ιουνίου 1999, «Οδηγία του Συμβουλίου σχετικά με τη συμφωνία πλαίσιο για την εργασία ορισμένου χρόνου που συνήφθη από τη CES, την UNICE και το CEEP», επίσης υπό το πρίσμα της αρχής της ισοδυναμίας, σε εθνική διάταξη, όπως αυτές του άρθρου 29, παράγραφοι II, στοιχείο d, και IV, του νομοθετικού διατάγματος 81 της 15ης Ιουνίου 2015 και του άρθρου 36, παράγραφοι II και V, του νομοθετικού διατάγματος 165 της 30ής Μαρτίου 2001, η οποία αποκλείει τη μεταγενέστερη σύναψη συμβάσεως αορίστου χρόνου για τους πανεπιστημιακούς ερευνητές που προσλαμβάνονται με σύμβαση ορισμένου χρόνου τριετούς διάρκειας, δυνάμενη να παραταθεί για δύο έτη, κατά την έννοια του άρθρου 24, παράγραφος III, στοιχείο a, του νόμου 240/2010;

2) Μολονότι δεν υφίσταται γενική υποχρέωση των κρατών μελών να προβλέψουν τη μετατροπή των συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου σε συμβάσεις αορίστου χρόνου, αντιτίθεται η φέρουσα τον τίτλο «Μέτρα για την αποφυγή κατάχρησης» ρήτρα 5 της συμφωνίας πλαισίου που προσαρτάται στην οδηγία 1999/70/EK της 28ης Ιουνίου 1999, «Οδηγία του Συμβουλίου σχετικά με τη συμφωνία πλαίσιο για την εργασία ορισμένου χρόνου που συνήφθη από τη CES, την UNICE και το CEEP», επίσης υπό το πρίσμα της αρχής της ισοδυναμίας, στο να εφαρμόζεται εθνική διάταξη, όπως αυτές του άρθρου 29, παράγραφοι II, στοιχείο d, και IV, του νομοθετικού διατάγματος 81 της 15ης Ιουνίου 2015 και του άρθρου 36, παράγραφοι II και V, του νομοθετικού διατάγματος 165 της 30ής Μαρτίου 2001, από τα εθνικά δικαστήρια του οικείου κράτους μέλους κατά τρόπον ώστε δικαίωμα διατηρήσεως της σχέσεως εργασίας να αναγνωρίζεται στα πρόσωπα που προσλαμβάνονται από τη δημόσια διοίκηση με ευέλικτη σύμβαση εργασίας που διέπεται από ιδιωτικής φύσεως εργατική νομοθεσία, αλλά όχι εν γένει στο προσωπικό που προσλαμβάνεται από τη δημόσια διοίκηση για ορισμένο χρόνο υπό καθεστώς δημοσίου δικαίου, δεδομένου ότι, στην εθνική έννομη τάξη, δεν υφίσταται (λόγω των προπαρατεθεισών εθνικών διατάξεων) έτερο αποτελεσματικό μέτρο για τον κολασμό τέτοιων καταχρήσεων εις βάρος των εργαζομένων;

3) Μολονότι δεν υφίσταται γενική υποχρέωση των κρατών μελών να προβλέψουν τη μετατροπή των συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου σε συμβάσεις αορίστου χρόνου, αντιτίθεται η φέρουσα τον τίτλο «Μέτρα για την αποφυγή κατάχρησης» ρήτρα 5 της συμφωνίας πλαισίου που προσαρτάται στην οδηγία 1999/70/EK της 28ης Ιουνίου 1999, «Οδηγία του Συμβουλίου σχετικά με τη συμφωνία πλαίσιο για την εργασία ορισμένου χρόνου που συνήφθη από τη CES, την UNICE και το CEEP», επίσης υπό το πρίσμα της αρχής της ισοδυναμίας, σε εθνική διάταξη, όπως αυτή του άρθρου 24, παράγραφοι 1 και 3, του νόμου 240 της 30ής Δεκεμβρίου 2010, η οποία προβλέπει τη σύναψη και παράταση συμβάσεων ορισμένου χρόνου μεταξύ ερευνητών και πανεπιστημίων για συνολική διάρκεια πέντε ετών (τρία έτη με δυνατότητα παρατάσεως για δύο έτη), υπό τον όρο ότι οι συμβάσεις συνάπτονται «εντός των ορίων των διαθέσιμων πόρων για τον προγραμματισμό σχετικά με την υλοποίηση δραστηριοτήτων έρευνας, διδασκαλίας, συμπληρωματικής διδασκαλίας και υπηρεσιών προς τους φοιτητές» και ότι η παράταση προϋποθέτει «θετική αξιολόγηση των διδακτικών και ερευνητικών δραστηριοτήτων», χωρίς να θεσπίζονται αντικειμενικά και διαφανή κριτήρια για το κατά πόσον η σύναψη και η ανανέωση τέτοιων συμβάσεων όντως ανταποκρίνονται σε πραγματικές ανάγκες, είναι ενδεδειγμένες και απαραίτητες για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, με αποτέλεσμα να εμφιλοχωρεί συγκεκριμένος κίνδυνος καταχρηστικής προσφυγής στις εν λόγω συμβάσεις, πράγμα που δεν συμβαδίζει επομένως με τον σκοπό και το πρακτικό αποτέλεσμα της συμφωνίας πλαισίου;

Παρατιθέμενες διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Οδηγία 1999/70/EK του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1999, σχετικά με τη συμφωνία πλαίσιο για την εργασία ορισμένου χρόνου που συνήφθη από τη CES, την UNICE και το CEEP (στο εξής: οδηγία 1999/70) και ειδικότερα ρήτρα 5 της συμφωνίας πλαισίου που προσαρτάται στην οδηγία.

Σύσταση της Επιτροπής της 11ης Μαρτίου 2005, σχετικά με την Ευρωπαϊκή Χάρτα του Ερευνητή και έναν κώδικα δεοντολογίας για την πρόσληψη ερευνητών (2005/251/EK).

Παρατιθέμενες εθνικές διατάξεις

Νόμος 240 της 30ής Δεκεμβρίου 2010, «Κανόνες σχετικά με την οργάνωση των πανεπιστημίων, του ακαδημαϊκού προσωπικού και των προσλήψεων, καθώς και παροχή εξουσιοδοτήσεως στην κυβέρνηση για την προώθηση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του πανεπιστημιακού συστήματος [Norme in materia di organizzazione delle università, di personale accademico e reclutamento, nonché delega al Governo per incentivare la qualità e l'efficienza del sistema universitario]» (στο εξής: νόμος 240/2010). Ειδικότερα, το άρθρο 24, με τίτλο «Ερευνητές με σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου», προβλέπει στις δύο πρώτες παραγράφους ότι, για την άσκηση ερευνητικής και διδακτικής δραστηριότητας, τα πανεπιστήμια δύνανται να συνάπτουν συμβάσεις εργασίας

ορισμένου χρόνου με υποψηφίους επιλεγόμενους μέσω δημόσιων διαδικασιών επιλογής οι οποίες θα ρυθμίζονται από τα ίδια πανεπιστήμια με κανονισμούς, θα δημοσιεύονται στην επίσημη εφημερίδα και στις ιστοσελίδες των πανεπιστημίων, του υπουργείου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και για τις οποίες θα απαιτείται διδακτορικός τίτλος ή ισοδύναμος. Περαιτέρω, η επιλογή θα πρέπει να γίνεται μετά από προκαταρκτική αξιολόγηση των υποψηφίων βάσει τίτλων, βιογραφικού και επιστημονικών δημοσιεύσεων. Κατά την παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου, οι εν λόγω συμβάσεις μπορούν να είναι «α) συμβάσεις τριετούς διάρκειας δυνάμενες να παραταθούν για δύο μόνο έτη, άπαξ, μετά από θετική αξιολόγηση των διδακτικών και ερευνητικών δραστηριοτήτων» (σύμβαση ερευνητή τύπου Α) ή «β) συμβάσεις τριετούς διάρκειας, αποκλειστικά για υποψηφίους που έχουν τύχει των προβλεπόμενων υπό στοιχείο α συμβάσεων» ή για υποψηφίους «στους οποίους έχει απονεμηθεί η εθνική επιστημονική πιστοποίηση καθηγητή πρώτου ή δευτέρου επιπέδου» καθώς και για άλλα είδη υποψηφίων (σύμβαση ερευνητή τύπου Β). Όσον αφορά τους συμβασιούχους ερευνητές τύπου Β στους οποίους έχει απονεμηθεί η επιστημονική πιστοποίηση, το πανεπιστήμιο, κατά το τρίτο έτος της συμβάσεώς τους, προβαίνει στην αξιολόγησή τους, προκειμένου να τους προσλάβει ως επίκουρους καθηγητές και, σε περίπτωση θετικής αξιολόγησης, οι ως άνω συμβασιούχοι, όταν λήξει η σύμβαση, καθίστανται επίκουροι καθηγητές.

Νομοθετικό διάταγμα 75 της 25ης Μαΐου 2017, «Τροποποιήσεις και προσθήκες στο νομοθετικό διάταγμα 165 της 30ής Μαρτίου 2001[...] [Modifiche e integrazioni al decreto legislativo 30 marzo 2001, n. 165 (...)]» (στο εξής: νομοθετικό διάταγμα 75/2017). Ειδικότερα, το άρθρο 20, με τίτλο «Αντιμετώπιση της εργασιακής επισφάλειας στη δημόσια διοίκηση», προβλέπει στην παράγραφο 1 ότι, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η εργασιακή επισφάλεια και να μειωθεί η χρήση συμβάσεων ορισμένου χρόνου, οι δημόσιες υπηρεσίες δύνανται να προσλάβουν, κατά την τριετία 2018-2020, με συμβάσεις αορίστου χρόνου, εργαζομένους οι οποίοι «α) ανέλαβαν καθήκοντα μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος του νόμου 124/2015 με συμβάσεις ορισμένου χρόνου στην υπηρεσία που διενεργεί την πρόσληψη [...], β) έχουν προσληφθεί με σύμβαση ορισμένου χρόνου για τα ίδια καθήκοντα, με διαδικασίες διαγωνισμού που διεξάγονται και από άλλες δημόσιες υπηρεσίες πέραν εκείνης που διενεργεί την πρόσληψη, γ) έχουν συμπληρώσει, κατά την 31η Δεκεμβρίου 2017, στην υπηρεσία που διαλαμβάνεται υπό στοιχείο α και η οποία διενεργεί την πρόσληψη, τουλάχιστον τρία έτη υπηρεσίας, έστω και μη συναπτά, εντός της τελευταίας οκταετίας». Περαιτέρω, κατά την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, κατά την ίδια ως άνω τριετία, οι δημόσιες υπηρεσίες δύνανται να προκηρύξουν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, διαδικασίες διαγωνισμού που προορίζονται για εργαζόμενους οι οποίοι «α) εργάζονται, μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος του νόμου 124/2015, δυνάμει ευέλικτης συμβάσεως εργασίας στην υπηρεσία που προκηρύσσει τον διαγωνισμό, β) έχουν συμπληρώσει, κατά την 31η Δεκεμβρίου 2017, τουλάχιστον τρία έτη υπηρεσίας, έστω και μη συναπτά, εντός της τελευταίας οκταετίας, στην υπηρεσία που προκηρύσσει τον διαγωνισμό». Κατά την παράγραφο 8 του εν λόγω άρθρου, οι δημόσιες υπηρεσίες δύνανται να παρατείνουν τις ευέλικτες συμβάσεις εργασίας με τους εργαζόμενους που συμμετέχουν στις διαδικασίες που περιγράφονται στις ανωτέρω παραγράφους 1 και 2, έως την ολοκλήρωσή τους.

Τέλος, το άρθρο 20, παράγραφος 9, προβλέπει ότι η δυνατότητα αυτή «δεν εφαρμόζεται στην πρόσληψη διδακτικού, εκπαιδευτικού, καθώς και διοικητικού, τεχνικού και επικουρικού προσωπικού (στο εξής: προσωπικό ΔΤΕ) σε σχολεία και κρατικούς εκπαιδευτικούς φορείς», και ότι οι ορισμένου χρόνου ερευνητές των δημόσιων ερευνητικών φορέων εμπίπτουν, αντιθέτως, στο πεδίο εφαρμογής της παραγράφου 2 του εν λόγω άρθρου.

Νομοθετικό διάταγμα 165 της 30ής Μαρτίου 2001 «Περί γενικών κανόνων για την οργάνωση της εργασίας στη δημόσια διοίκηση [Norme generali sull'ordinamento del lavoro alle dipendenze delle amministrazioni pubbliche]» (στο εξής: νομοθετικό διάταγμα 165/2001). Ειδικότερα, το άρθρο 3, με τίτλο «Εργαζόμενοι υπό καθεστώς δημοσίου δικαίου», ορίζει στην παράγραφο 2 ότι «η σχέση εργασίας των πανεπιστημιακών καθηγητών και ερευνητών, αορίστου ή ορισμένου χρόνου, εξακολουθεί να διέπεται από τις ισχύουσες αντιστοίχως διατάξεις, εν αναμονή ειδικότερων διατάξεων για τη συνολικότερη ρύθμισή της». Το άρθρο 36 του ίδιου νομοθετικού διατάγματος, όπως ισχύει από τις 22 Ιουνίου 2017, προβλέπει στις δύο πρώτες παραγράφους ότι η δημόσια διοίκηση προσλαμβάνει κατά κανόνα προσωπικό αποκλειστικά με συμβάσεις εργασίας αορίστου χρόνου, αλλά δύναται να προσφεύγει στις ευέλικτες μορφές συμβάσεων προσλήψεως προσωπικού που προβλέπονται από τον νόμο για την κάλυψη αποκλειστικώς πρόσκαιρων ή έκτακτων αναγκών. Κατά την παράγραφο 5 του ίδιου άρθρου, «[ε]ν πάση περιπτώσει και υπό την επιφύλαξη οποιασδήποτε ευθύνης και κυρώσεως που μπορεί να συνεπάγεται, η παράβαση διατάξεων αναγκαστικού δικαίου που αφορούν την εκ μέρους των δημοσίων υπηρεσιών πρόσληψη ή απασχόληση εργαζομένων δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την κατάρτιση συμβάσεων εργασίας αορίστου χρόνου με τις δημόσιες υπηρεσίες. Ο οικείος εργαζόμενος δικαιούται την αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε από την παροχή εργασίας κατά παράβαση διατάξεων αναγκαστικού δικαίου [...]». Η επόμενη παράγραφος 5-quater προβλέπει ότι οι συμβάσεις εργασίας οι οποίες συνάπτονται κατά παράβαση του άρθρου 36 είναι άκυρες. Τέλος, η επόμενη παράγραφος 5-quinquies προβλέπει ότι το επίμαχο άρθρο «με την επιφύλαξη της παραγράφου 5, δεν εφαρμόζεται στην πρόσληψη διδακτικού και εκπαιδευτικού προσωπικού και προσωπικού ΔΤΕ για ορισμένο χρόνο σε σχολεία και κρατικούς εκπαιδευτικούς φορείς [...]».

Νομοθετικό διάταγμα 81 της 15ης Ιουνίου 2015, «Συνολική ρύθμιση των συμβάσεων εργασίας και τροποποίηση της νομοθεσίας περί εργασιακών καθηκόντων, κατά το άρθρο 1, παράγραφος 7, του νόμου 183 της 10ης Δεκεμβρίου 2014» (στο εξής: νομοθετικό διάταγμα 81/2015). Ειδικότερα, το άρθρο 19, όπως ίσχυε για τα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση υπόθεσης και πριν την τροποποίησή του από το νομοθετικό διάταγμα 87/2018, προέβλεπε ότι η μέγιστη διάρκεια της σχέσεως εργασίας μεταξύ του αυτού εργοδότη και του αυτού εργαζομένου με διαδοχικές συμβάσεις ορισμένου χρόνου δεν μπορούσε να υπερβαίνει συνολικά τους τριάντα έξι μήνες. Το άρθρο 29, παράγραφος 2, στοιχείο d, του εν λόγω νομοθετικού διατάγματος, που ισχύει από τις 12 Αυγούστου 2018, ορίζει ότι «[ε]ξαιρούνται επίσης από το πεδίο εφαρμογής του παρόντος κεφαλαίου: [...] d) οι συμβάσεις ορισμένου χρόνου που συνάπτονται

σύμφωνα με τον νόμο 240 της 30ής Δεκεμβρίου 2010». Τέλος, η παράγραφος 4 του τελευταίου άρθρου περιέχει τη μνεία «με την επιφύλαξη όσων ορίζονται στο άρθρο 36 του νομοθετικού διατάγματος 165/2001».

Συνοπτική παράθεση των πραγματικών περιστατικών και της διαδικασίας

- 1 Ο προσφεύγων ΕΒ είναι πανεπιστημιακός ερευνητής ορισμένου χρόνου στο πανεπιστήμιο Roma Tre.
- 2 Ειδικότερα, ο ΕΒ πέτυχε σε δημόσιο διαγωνισμό που προκηρύχθηκε σύμφωνα με το άρθρο 24, παράγραφος 2, του νόμου 240/2010 και προσλήφθηκε ως ερευνητής με τριετή σύμβαση, ανανεώσιμη άπαξ για μέγιστο διάστημα δύο ετών. Τον Οκτώβριο του 2014 τού απονεμήθηκε η εθνική επιστημονική πιστοποίηση σχετικά με τον επιστημονικό τομέα IUS/10 - Διοικητικό δίκαιο, σύμφωνα με το άρθρο 16 του ίδιου νόμου.
- 3 Πριν από τη λήξη της συμβάσεώς του, ο προσφεύγων ζήτησε από το τμήμα του τη διετή παράταση, η οποία του παρεσχέθη στις 14 Μαΐου 2015.
- 4 Εντός των δύο επόμενων ετών, το τμήμα νομικής του πανεπιστημίου Roma Tre προέβη, όσον αφορά ειδικά το διοικητικό δίκαιο, στον διορισμό ως επίκουρων καθηγητών δύο ερευνητών αορίστου χρόνου, στους οποίους είχε απονεμηθεί η εθνική επιστημονική πιστοποίηση δευτέρου επιπέδου, σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου 240/2010. Καμία τέτοια διαδικασία δεν προκηρύχθηκε για τους ερευνητές ορισμένου χρόνου.
- 5 Στις 8 Νοεμβρίου 2017, ο προσφεύγων κατέθεσε αίτηση για την παράταση της συμβάσεώς του, δυνάμει του άρθρου 20, παράγραφος 8, του νομοθετικού διατάγματος 75/2017, υποστηρίζοντας ότι οι διατάξεις του άρθρου αυτού εφαρμόζονται και για το διδακτικό προσωπικό των πανεπιστημίων, και ζήτησε από το πανεπιστήμιο Roma Tre να κινήσει, από το 2018, τη διαδικασία μονιμοποίησης που προβλέπεται στο άρθρο 20, παράγραφος 1, του εν λόγω διατάγματος.
- 6 Το ανωτέρω πανεπιστήμιο, με ανακοίνωση της 21ης Νοεμβρίου 2017, απέρριψε την αίτηση του προσφεύγοντος με την αιτιολογία ότι το άρθρο 20, παράγραφος 8, του νομοθετικού διατάγματος 75/2017 δεν εφαρμόζεται στους ερευνητές ορισμένου χρόνου και ότι, σύμφωνα με τον νόμο 240/2010, τα πανεπιστήμια δεν μπορούν πλέον να χρησιμοποιούν τις προϊσχύσασες διαδικασίες που αφορούσαν τους ερευνητές αορίστου χρόνου.
- 7 Με προσφυγή την οποία κοινοποίησε στις 6 Δεκεμβρίου 2017 και κατέθεσε στις 11 Δεκεμβρίου 2017, ο προσφεύγων προσέβαλε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου την ανωτέρω ανακοίνωση και την εγκύκλιο 3/2017 που είχε εκδοθεί από τον υπουργό για την απλούστευση και τη δημόσια διοίκηση. Ο προσφεύγων ζητεί επίσης την αναγνώριση του δικαιώματός του να προσληφθεί ως ερευνητής με σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου ή να υποβληθεί στην αξιολόγηση που

προβλέπεται στο άρθρο 24, παράγραφος 5, του νόμου 240/2010, με σκοπό τον διορισμό του ως επίκουρος καθηγητής.

- 8 Το Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca (υπουργείο παιδείας, πανεπιστημίων και έρευνας, Ιταλία) και το πανεπιστήμιο Roma Tre ζητούν την απόρριψη της προσφυγής.

Ουσιώδη επιχειρήματα των διαδίκων της κύριας δίκης

- 9 Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι το άρθρο 20 του νομοθετικού διατάγματος 75/2017 έχει γενική ισχύ, υπό την έννοια ότι εφαρμόζεται και στις σχέσεις εργασίας που διέπονται από το δημόσιο δίκαιο και, ως εκ τούτου, και σε ερευνητές τύπου Α. Η προσβαλλομένη εγκύκλιος 3/2017, καθόσον διακηρύσσει ότι το εν λόγω άρθρο δεν εφαρμόζεται στους υπαλλήλους υπό καθεστώς δημοσίου δικαίου, παραβιάζει τη συμφωνία πλαίσιο για την εργασία ορισμένου χρόνου που προσαρτάται στην οδηγία 1999/70, η οποία εξαρτά τη δυνατότητα των εργοδοτών να χρησιμοποιούν συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου από αυστηρές προϋποθέσεις, απαιτώντας για τις συμβάσεις αυτές την ύπαρξη αντικειμενικών λόγων ώστε να αποτρέπεται η κατάχρηση.
- 10 Κατά τον προσφεύγοντα, εάν γίνει δεκτό ότι το ανωτέρω άρθρο δεν εφαρμόζεται στους ερευνητές ορισμένου χρόνου, τούτο θα επιφέρει άνιση μεταχείριση σε σχέση με τους ερευνητές των δημόσιων ερευνητικών ιδρυμάτων, για τους οποίους προβλέπεται η δυνατότητα μονιμοποίησης.
- 11 Ο προσφεύγων υποστηρίζει επίσης ότι η μη εφαρμογή -κατά το άρθρο 29, παράγραφος 2, στοιχείο d, του νομοθετικού διατάγματος 81/2015- επί των συμβάσεων ορισμένου χρόνου που συνήφθησαν δυνάμει του νόμου 240/2010 των διατάξεων περί εργασίας ορισμένου χρόνου που εμπεριέχονται στο ίδιο νομοθετικό διάταγμα -και ειδικότερα η μη εφαρμογή της διατάξεως που προβλέπει ως μέγιστη διάρκεια της σχέσεως εργασίας ορισμένου χρόνου τους τριάντα έξι μήνες- αντίκειται στο δίκαιο της Ένωσης, ελλείπει αντικειμενικών λόγων που δικαιολογούν την πρόσληψη των πανεπιστημιακών ερευνητών για ορισμένο χρόνο, ιδίως όταν η εργασιακή σχέση ενδέχεται να υπερβεί, όπως στην περίπτωση του προσφεύγοντος, την τριετή διάρκεια. Πράγματι, εν τοιαύτη περίπτωση, η σχέση εργασίας, που διαρκεί άνω των τριάντα έξι μηνών, δεν συμβιβάζεται με προσωρινής φύσεως ανάγκες του εργοδότη.
- 12 Περαιτέρω, το άρθρο 24, παράγραφος 5, του νόμου 240/2010, καθ' ο μέρος δεν προβλέπει τη δυνατότητα αξιολογήσεως των ερευνητών τύπου Α στους οποίους έχει απονεμηθεί η εθνική επιστημονική πιστοποίηση, προκειμένου να διοριστούν ως επίκουροι καθηγητές, αντιβαίνει στην αρχή της μη διάκρισης που διαλαμβάνεται στη ρήτρα 4 της συμφωνίας πλαισίου που προσαρτάται στην οδηγία 1999/70.
- 13 Τέλος, ο προσφεύγων επικαλείται και την αρχή της ισοδυναμίας που αναγνωρίζεται στο δίκαιο της Ένωσης, βάσει της οποίας, ελλείψει έτερης

ευνοϊκής διάταξης, πρέπει να γίνεται παραπομπή στις περιπτώσεις των εργαζομένων του ιδιωτικού τομέα (για τους οποίους προβλέπεται η αυτόματη μετατροπή της εργασιακής σχέσεως σε αορίστου χρόνου), των εκπαιδευτικών που δεν διδάσκουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (για τους οποίους προβλέπονται επετηρίδες και λοιπές διαδικασίες διορισμού) και των λοιπών δημόσιων υπαλλήλων (για τους οποίους εφαρμόζεται το άρθρο 20 του νομοθετικού διατάγματος 75/2017).

- 14 Το καθού Πανεπιστήμιο Roma Tre υποστηρίζει ότι το άρθρο 20 του νομοθετικού διατάγματος 75/2017 δεν εφαρμόζεται στους εργαζόμενους υπό καθεστώς δημοσίου δικαίου, όπως οι κατά το άρθρο 3, παράγραφος 2, του νομοθετικού διατάγματος 165/2001 πανεπιστημιακοί ερευνητές. Υποστηρίζει επίσης ότι το εν λόγω άρθρο δεν επιφέρει διακριτική μεταχείριση των ερευνητών τύπου Α έναντι των λοιπών εργαζομένων, όπως οι ορισμένου χρόνου ερευνητές των ερευνητικών φορέων, δεδομένου ότι οι τελευταίοι δεν εμπίπτουν στην κατηγορία των εργαζομένων υπό καθεστώς δημοσίου δικαίου.
- 15 Το καθού υποστηρίζει περαιτέρω ότι οι διαφορετικές ρυθμίσεις μεταξύ των ερευνητών τύπου Β και τύπου Α, σύμφωνα με τον νόμο 240/2010, είναι δικαιολογημένες, δεδομένης της μεγαλύτερης ερευνητικής εμπειρίας που έχουν αποκτήσει όσοι εμπίπτουν στην πρώτη κατηγορία.

Συνοπτική παράθεση του σκεπτικού της απόφασης περί παραπομπής

- 16 Το αιτούν δικαστήριο εκφράζει αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα του άρθρου 29, παράγραφος 2, στοιχείο d, και παράγραφος 4 του νομοθετικού διατάγματος 81/2015 καθώς και του άρθρου 36, παράγραφοι 2 και 5 του νομοθετικού διατάγματος 165/2001 με τη ρήτρα 5 της συμφωνίας πλαισίου που προσαρτάται στην οδηγία 1999/70, ιδίως όσον αφορά την περίπτωση των πανεπιστημιακών ερευνητών που προβλέπονται στο άρθρο 24, παράγραφος 3, στοιχείο a, του νόμου 240/2010 (καλούμενοι «ερευνητές τύπου Α»).
- 17 Πράγματι, το άρθρο 29, παράγραφος 2, στοιχείο d, του νομοθετικού διατάγματος 81/2015, απαγορεύει τη μετατροπή των συμβάσεων ορισμένου χρόνου των εν λόγω εργαζομένων σε συμβάσεις αορίστου χρόνου, σε αντίθεση με τη γενικότερη ρύθμιση που περιλαμβάνεται στο ίδιο νομοθετικό διάταγμα, η οποία προέβλεπε για τις συμβάσεις ορισμένου χρόνου, κατά το επίδικο χρονικό διάστημα, μέγιστη διάρκεια τριάντα έξι μηνών, μετά την παρέλευση της οποίας η σύμβαση εργασίας μετατρέπεται αυτόματα σε σύμβαση αορίστου χρόνου.
- 18 Η παράγραφος 4 του ίδιου άρθρου παραπέμπει εν συνεχεία στις διατάξεις του άρθρου 36 του νομοθετικού διατάγματος 165/2001, το οποίο προβλέπει, στην παράγραφο 2, ότι η δημόσια διοίκηση δύναται να προσφεύγει στις ευέλικτες μορφές συμβάσεων προσλήψεως προσωπικού που προβλέπονται από τον νόμο μόνο για την κάλυψη πρόσκαιρων ή έκτακτων αναγκών και, στην παράγραφο 5, ότι, «[ε]ν πάση περιπτώσει και υπό την επιφύλαξη οποιασδήποτε ευθύνης και κυρώσεως που μπορεί να συνεπάγεται, η παράβαση διατάξεων αναγκαστικού

δικαίου που αφορούν την εκ μέρους των δημοσίων υπηρεσιών πρόσληψη ή απασχόληση εργαζομένων δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την κατάρτιση συμβάσεων εργασίας αορίστου χρόνου με τις δημόσιες υπηρεσίες. Ο οικείος εργαζόμενος δικαιούται την αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε από την παροχή εργασίας κατά παράβαση διατάξεων αναγκαστικού δικαίου [...]». Ακόμη και αυτή η τελευταία διάταξη απαγορεύει επομένως ρητά τη μετατροπή της σχέσεως εργασίας σε αορίστου χρόνου.

- 19 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει στην απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση C-184/15, στην οποία το δικαστήριο έκρινε ότι «για να μπορεί να θεωρηθεί ότι συμβιβάζεται με τη συμφωνία-πλαίσιο μια ρύθμιση η οποία απαγορεύει απολύτως, όσον αφορά τον δημόσιο τομέα, τη μετατροπή σε σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου μιας σειράς διαδοχικών συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου, η εσωτερική έννομη τάξη του οικείου κράτους μέλους πρέπει να προβλέπει, στον εν λόγω τομέα, έτερο αποτελεσματικό μέτρο για να αποτρέπεται και, εν ανάγκη, να τιμωρείται η καταχρηστική προσφυγή σε διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου». Στην ίδια απόφαση, το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι η ρήτρα 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου που προσαρτάται στην οδηγία 1999/70 «πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι απαγορεύει την εφαρμογή εθνικής νομοθεσίας [...] από τα εθνικά δικαστήρια του οικείου κράτους μέλους κατά τρόπον ώστε, σε περίπτωση καταχρηστικής προσφυγής σε διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου, να αναγνωρίζεται δικαίωμα διατηρήσεως της σχέσεως εργασίας στα πρόσωπα που απασχολούνται από τη Διοίκηση με σύμβαση εργασίας του εργατικού δικαίου, αλλά γενικώς να μην αναγνωρίζεται το δικαίωμα αυτό στο προσωπικό που απασχολείται από την εν λόγω δημόσια αρχή υπό καθεστώς διοικητικού δικαίου, εκτός αν υπάρχει στην εθνική έννομη τάξη άλλο αποτελεσματικό μέτρο για την τιμωρία τέτοιων καταχρήσεων που σημειώνονται εις βάρος του εν λόγω προσωπικού, πράγμα το οποίο οφείλει να ελέγξει το εθνικό δικαστήριο».
- 20 Συνεπώς, από τη διάταξη του άρθρου 20 του νομοθετικού διατάγματος 75/2017 προκύπτει ότι στην ιταλική έννομη τάξη αναγνωρίζεται δικαίωμα διατηρήσεως της σχέσεως εργασίας στα πρόσωπα που έχουν προσληφθεί από τη δημόσια διοίκηση με ευέλικτη σύμβαση εργασίας που διέπεται από εργασιακή νομοθεσία ιδιωτικού δικαίου. Υπενθυμίζεται ότι ο προσφεύγων, ως ερευνητής, εμπίπτει στην κατηγορία εργαζομένων υπό καθεστώς δημοσίου δικαίου.
- 21 Όσον αφορά την τελευταία κατηγορία προσώπων, κατά το αιτούν δικαστήριο, δεν υφίσταται στην εσωτερική έννομη τάξη έτερο αποτελεσματικό μέτρο για να τιμωρείται η καταχρηστική προσφυγή σε διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου, πέραν της μετατροπής σε σχέση αορίστου χρόνου. Το μοναδικό αποτελεσματικό μέτρο, υπό την έννοια αυτή, θα αποτελούσε, πράγματι, η χρηματική αποζημίωση για ζημία και διαφυγόντα κέρδη λόγω μη μετατροπής της εργασιακής σχέσεως σε αορίστου χρόνου.
- 22 Η αποκατάσταση με καταβολή αποζημιώσεως που προβλέπεται στο άρθρο 36, παράγραφος 5 του νομοθετικού διατάγματος 165/2001, όπως διευκρινίζεται στη

σκέψη 18 ανωτέρω, δεν αποτελεί ως εκ τούτου αποτελεσματικό μέτρο, δεδομένου ότι η προβλεπόμενη σε αυτό αποκατάσταση συνίσταται σε κατ' αποκοπήν υπολογισμό της ζημίας, η οποία έχει τη μορφή απλής αποζημίωσης. Επομένως, δεν παρέχεται πλήρης αποκατάσταση της ζημίας ούτε αποκαθίσταται η ζημία *in natura*.

- 23 Κατά το αιτούν δικαστήριο, το ίδιο άρθρο 36, καθ' ο μέρος προβλέπει ότι η παράβαση διατάξεων αναγκαστικού δικαίου που αφορούν την εκ μέρους δημοσίων υπηρεσιών πρόσληψη ή απασχόληση εργαζομένων δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την κατάρτιση συμβάσεων εργασίας αορίστου χρόνου με τις ως άνω δημόσιες υπηρεσίες, γεννά πολλές αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητά του με το δίκαιο της Ένωσης, ιδίως όσον αφορά τις ειδικές περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως.
- 24 Πράγματι, ο προσφεύγων έλαβε μέρος με επιτυχία σε διαγωνιστική διαδικασία - όπως η προβλεπόμενη στο άρθρο 24 του νόμου 240/2010 η οποία σέβεται την αρχή της χρηστής διοικήσεως- βάσει της οποίας προσλήφθηκε με σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου, πράγμα που αποτελεί καταχρηστική προσφυγή σε σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου και, ως εκ τούτου, συνιστά παραβίαση της αρχής που διαλαμβάνεται στην πρώτη παράγραφο του εν λόγω άρθρου 36, κατά το οποίο η δημόσια διοίκηση προσλαμβάνει προσωπικό αποκλειστικά με συμβάσεις μισθωτής εργασίας αορίστου χρόνου. Πρέπει να υπομνησθεί ότι η επόμενη παράγραφος 2 του ίδιου άρθρου προβλέπει ότι η προσφυγή σε άλλες μορφές συμβάσεων δικαιολογείται μόνο «για την κάλυψη αποκλειστικώς πρόσκαιρων ή έκτακτων αναγκών».
- 25 Εκ των ανωτέρω προκύπτει επομένως ότι, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 36, παράγραφοι 2 και 5, του νόμου 165/2001, ο εργαζόμενος δεν διατηρεί τη σύμβαση εργασίας, λόγω μη μετατροπής της σε αορίστου χρόνου, ούτε αποκαθίσταται η ζημία του, κατά παράβαση των διατάξεων της ρήτρας 5 της συμφωνίας πλαισίου που προσαρτάται στην οδηγία 1999/70 και των αρχών της ισοδυναμίας, της αποτελεσματικότητας και της αποτρεπτικότητας. Το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει επίσης, συναφώς, στην απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Sciotto*, C-331/17.
- 26 Το αιτούν δικαστήριο εκφράζει επίσης αμφιβολίες ως προς την ενδεχόμενη αντίθεση στο δίκαιο της Ένωσης του άρθρου 24, παράγραφοι 1 και 3, του νόμου 240/2010, το οποίο ορίζει ως διάρκεια των συμβάσεων των ερευνητών τα τρία έτη, με δυνατότητα παρατάσεως για δύο έτη.
- 27 Πράγματι, η ανανέωση των συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου κατά την έννοια της ρήτρας 5, σημείο 1, στοιχείο α', της συμφωνίας πλαισίου που προσαρτάται στην οδηγία 1999/70 πρέπει να δικαιολογείται από αντικειμενικούς λόγους, ενώ δεν αρκεί η ύπαρξη διατάξεως στην εθνική νομοθεσία η οποία θα επιτρέπει γενικά τη σύναψη διαδοχικών συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου, όπως αποφάνθηκε και στην ανωτέρω απόφαση το Δικαστήριο.

- 28 Τέλος, ούτε δημοσιονομικές απαιτήσεις της διοικήσεως ούτε η «θετική αξιολόγηση των διδακτικών και ερευνητικών δραστηριοτήτων», από την οποία εξαρτάται η διετής ανανέωση, δικαιολογούν τη μη θέσπιση ενδεδειγμένων μέτρων προκειμένου να αντιμετωπισθεί η καταχρηστική προσφυγή σε διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου, κατά την έννοια της ρήτρας 5 της ανωτέρω συμφωνίας πλαισίου.

ΕΠΙΡΑΦΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ